

CREDO KOMMENTAREN

Jakobs Brev

En indledning og fortolkning
ved
Henrik Nymann Eriksen

Forlagets forord

Kristen tro har en uomgængelig praksisdimension, og den finder vi facetteret og skarpt udfoldet i Jakobs Brev. Brevteksten, der traditionelt tilskrives Jesu bror Jakob, har netop det faktiske liv, som det kommer til udtryk i tanker, ord og gerninger, som sit knudepunkt. Jakob sætter forholdet mellem tro og gerninger på spidsen, endda så pointeret, at hans teologi ofte er blevet set som værende i konflikt med Paulus' og tolket på den baggrund. Brevet fortjener dog at blive læst på egne præmisser, og dets stærke betoning af sammenhængen mellem tro og gerninger uddyber den nytestamentlige teologi. Dette forhold fletter sig ind i brevets større motiv: at den troendes tilværelse må være hel og ikke delt. Helstøbthed efter Guds vilje i alle livets facetter, det er Jakobsbrevets sigte.

Motivet udfoldes overbevisende af Henrik Nymann Eriksen i nærværende kommentar, som udgør 31. bind i Credo Kommentaren. Bindene i serien er skrevet med et fælles udgangspunkt: Bibelen forstået som Guds ord og ønsket om troskab mod det bibelske materiale. Samtidig søger Credo Kommentaren en levende dialog med væsentlige strømninger i bibelforskningen og tager livtag med gængse tolkningsalternativer.

Det er med glæde, at vi præsenterer dette nyeste bind i Credo Kommentaren. Mit ønske for udgivelsen er, at den må bidrage til fornyet indsigt i Jakobs Brev samt en rigere forståelse af brevlitteraturens teologiske spændvidde.

Filip Odgaard Bodilsen
Forlagschef

Indhold

Ekskurser	11
Forord	13
Indledning	17
Forfatter	18
NT's vidnesbyrd	18
Oldkirkens vidnesbyrd	21
Indvendinger mod det traditionelle syn	22
Er Jakob et pseudonym?	25
Paulus og Jakob	27
Modtagere	30
Anledning og datering	32
Genre og formål	32
Baggrund	33
Teologi	36
Gudsbillede	36
Eskatologi	37
Loven	38
Visdom	39
Fattigdom og rigdom	40
Helstøbt integritet	41
Bøn	42
Tro, gerninger og retfærdiggørelse	42
Struktur og tema	44
Plads i kanon	45

INDHOLD

Fortolkning	49
Åbningshilsen (1,1)	51
Tro i prøvelser og fristelser (1,2-18)	57
Udholdenhed i prøvelser (1,2-4)	58
Bøn om visdom (1,5-8)	64
At se sandt på sig selv (1,9-11)	69
Lønnen for udholdenhed i prøvelser (1,12)	73
Fristelse (1,13-15)	76
Født ved sandhedens ord (1,16-18)	82
Sammenfatning: 1,2-18 (Tro i prøvelser og fristelser)	87
Lydighed mod ordet (1,19-2,26)	91
Aflæg ondskab og tag imod ordet (1,19-21)	91
Vær ordets gørere, ikke blot dets hørere (1,22-25)	98
Ægte gudsdyrkelse (1,26-27)	105
Forskel på folk (2,1-7)	111
Næstekærlighed udelukker forskelsbehandling (2,8-13)	122
Tro og gerninger (2,14-26)	133
Sammenfatning: Lydighed mod ordet (1,19-2,26)	157
Visdom i tale (3,1-4,12)	161
Tungens magt (3,1-12)	162
Visdommen fra oven (3,13-18)	183
Venskab med verden (4,1-10)	194
Advarsel mod bagtalelse (4,11-12)	211
Sammenfatning: Visdom i tale (3,1-4,12)	215
Ydmyghed og tålmodighed (4,13-5,11)	219
Advarsel mod pral (4,13-17)	220
Advarsel til de rige (5,1-6)	227
Tålmodighed og Herrens komme (5,7-11)	237
Sammenfatning: Ydmyghed og tålmodighed (4,13-5,11)	250
Bøn (5,12-18)	253
Sværg ikke (5,12)	253
Bønnens magt (5,13-18)	257
Sammenfatning: Bøn (5,12-18)	270

INDHOLD

Formaningens hensigt (5,19-20)	273
Sammenfatning	277
Litteratur	279
Kommentarer	279
Anden litteratur	280
Om forfatteren	283
Oversigt over bøger i serien Credo Kommentaren	285

Ekskurser

Var Jakob apostel?.....	29
Jakobs brug af ordet »lov« (<i>nomos</i>).....	103
Jakob og Paulus.....	151

Forord

Jakobs Brev er bedre end sit rygte. I den lutherske tradition er brevet belastet af reformatorens anstrengte forhold til det lille skrift. Men en nærlæsning af teksten viser, at denne skepsis er uberettiget. Tværtimod afslører Jakobs Brev sig som et yderst relevant bidrag til vor tids kristendom med sin insisteren på kristen integritet og advarsel mod tvesind i alle afskygninger. Jakob er dedikeret og ambitiøs på sine læseseres vegne. Han drives af en passion for, at de skal være helstøbte kristne, der er kendetegnet ved sand bibelsk visdom – ikke bare i ord og tænkning, men i handling og relationer.

Jeg vil gerne takke Forlaget Kolon og Credokommentarudvalget for at lade mig skrive denne kommentar. Det har for mig været en meget givende og stimulerende proces. En særlig tak vil jeg rette til professor em. Peter Legarth for kyndig medlæsning og opmuntrende vejledning igennem hele skrivefasen. Det har været en meget stor hjælp. Tak også til lektor em. Torben Kjær for gennemlæsning af manus i den sidste redigeringsfase.

Første gennemskrivning af kommentaren fandt sted, mens jeg var forstander på Luthersk Missions Højskole i Hillerød. Jeg vil derfor benytte anledningen til at dedikere bogen til mine medarbejdere og kolleger dér igennem 19 år. Tak til jer for den forbundethed, som voksede frem mellem os over lang tids fælles arbejde på en vigtig sag.

Henrik Nymann Eriksen
Frederikssund, juni 2024

INDLEDNING

Jakobs Brev har i en luthersk tradition været belastet af reformatorens bemærkning om, at det var et stråbrev, som ikke var med i NT's kanon med samme ret og værdighed som andre skrifter. Årsagen var især Jakobs tale om, at troen alene ikke gør retfærdig, men at den er død uden gerninger. Det har betydet, at Jakobs Brev ofte først og fremmest har været forbundet med et teologisk problem. Det er en skam og yder ikke brevet retfærdighed. Men den forbeholdne og problematiserende læsning af brevet har undervejs også afskåret mange af NT's læsere fra brevets smukke og vigtige sten i NT's samlede mosaik af den kristne tro.

Jakobs Brev er et vidnesbyrd fra kirkens tidligste tid. Dengang var menigheden i Jerusalem stadig i praksis modermenighed for hele kirken og det sted, troende i andre lande så hen til for at få hjælp og vejledning i vandringerne som kristne. Jakob var leder af denne menighed og skriver med en naturlig åndelig autoritet til førstegenerationskristne, der skulle finde deres vej frem i et samfund, hvor de udgjorde et mindretal. Han skriver praktisk og jordnært og trækker på både den jødiske visdomstradition og Jesu undervisning. Målet er, at de nye Jesustroende med jødisk baggrund, som nu er på udebane i den jødiske diaspora, skal vokse i åndelig integritet til at blive helstøbte disciple af Jesus, der lever som Guds venner på vej frem mod Herrens genkomst.

Jeg vil derfor på de følgende sider forsøge at læse Jakobs Brev i dets egen ret. Det vil sige i dets historiske sammenhæng og ud fra dens egen hensigt. Målet er at pudse Jakobsbrevets sten i den nytestamentlige mosaik af, så de får lov til at bidrage på egne præmisser til NT's samlede budskab.

NT's vidnesbyrd

Brevets selvvidnesbyrd er både direkte og indirekte. Det *direkte* finder vi i Jak 1,1: »Jakob, Guds og Herren Jesu Kristi tjener.« Der er tale om en enkel og ubestemt præsentation, der sikkert kunne bruges af ganske mange i den tidlige kirke. Jakob var et almindeligt jødisk navn på den tid. Derfor må modtagerne umiddelbart have været klar over, hvem den pågældende Jakob var, da de modtog og læste brevet.

I NT omtales fire¹ personer med navnet Jakob. De tre er nævnt i ApG 1,13, nemlig to af apostlene: Jakob, Johannes' bror, og Jakob, Alfæus' søn, samt faderen til apostlen Judas (ikke Iskariot). Den fjerde er Jakob, Jesu bror, som kaldes for »Herrens bror« i NT (Matt 13,55. Mark 6,3. Gal 1,19). Den sidste var til at begynde med skeptisk over for Jesus (Joh 7,6), men mødte selv den opstandne (1 Kor 15,7) og hørte fra da af med blandt disciplene (ApG 1,14).

Det er naturligt at tænke en af disse som forfatteren til brevet. Judas' far er helt ukendt, og vi ved ikke engang, om han var en af de Jesustroende, så han er ikke sandsynlig. Han nævnes kun for at adskille sønnen fra forræderen Judas. Jakob Alfæus' søn var en af apostlene og kunne være en mulighed. Vi hører dog ikke nærmere til ham, og hans kandidatur er svagt i mangel på positive argumenter til hans fordel. Calvin var dog åben for ham som forfatter til brevet. Jakob, Zebedæus' søn og Johannes' bror, var en af de tre apostle, som havde en særlig relation til Jesus (Mark 5,37; 9,1; 14,33). Han henrettes dog af kong Herodes Agrippa I allerede i 44 e.Kr (ApG 12,2). Det vil i givet fald betyde en meget tidlig datering af brevet. Hertil kommer, at der mangler vidnesbyrd om, at han skulle spille en rolle for Jesustroende jøder uden for Jerusalem og Israels land. Den sidste er Jakob, Herrens bror. Efter sin omvendelse kommer han til at spille en

1 Muligvis er Marias søn Jakob, som nævnes i forbindelse med kvinderne ved Jesu grav, en selvstændig femte Jakob (Matt 27,56. Mark 16,1. Luk 24,10). Han skilles i givet fald ud fra de andre ved at blive kaldt »Jakob den Lille« (Mark 15,40). Det er dog også muligt, at denne Jakob er identisk med Jesu halvbror (Matt 13,55).

central rolle i menigheden i Jerusalem (ApG 12,17).² Ved apostelmødet får han det afgørende ord i debatten (ApG 15,13), og senere henvender Paulus sig til ham som leder for menigheden i Jerusalem (ApG 21,18). I Galaterbrevet henviser Paulus til Jakob flere gange som en helt central del af ledelsen i menigheden i Jerusalem og kalder ham for en »søjle« i menigheden sammen med Peter og Johannes (Gal 2,9). Jakob, Herrens bror, fremstår altså allerede i 40'erne som leder af menigheden i Jerusalem, i begyndelsen sammen med de 12 apostle, men senere tilsyneladende som lederen med stor L i den jødiske modermenighed. Jakob blev ifølge Josefus stenet på foranledning af ypperstepræsten Ananus i 62 e.Kr.³

Der kan selvfølgelig være en ukendt Jakob, som var kendt af modtagerne, men det vil i givet fald kræve positive argumenter, hvis vi skal vælge den ukendte fremfor en af dem, vi allerede kender til. Skal vi derfor finde én blandt NT's Jakob'er som kandidat til at være brevets forfatter, er den mest oplagte kandidat Jakob, Herrens bror.⁴ Ingen af de andre Jakob'er, som er omtalt i NT, levede længe nok eller var prominente nok til at skrive brevet, vi har foran os.⁵

Der er en række *indirekte vidnesbyrd* i brevet som understøtter, at Jakob, Herrens bror, er forfatter.

- 2 Jeg anser ApG som en pålidelig historisk kilde til omtalte begivenheder. For en nærmere diskussion af ApG som historisk kilde, se D.A. Carson, Douglas J. Moo og Leon Morris, *An Introduction to the New Testament* (Nottingham: Apollos, 1992), 207-209.
- 3 Ant 20,200. Euseb omtaler også Jakobs død i en lidt anden version (Euseb II,23). Begge referencer bekræfter ham som historisk person og en central del af menigheden i Jerusalem.
- 4 Om Jakob, Herrens bror, fortæller NT, at han var Jesu halvbror (Mark 6,3. Matt 13,55). Han var til at begynde med kritisk over for Jesus sammen med Maria (Mark 3,20-35) og omtales som vantro ift. Jesus som Messias i Joh 7,3-5. Han møder Jesus efter opstandelsen (1 Kor 15,7) og er derefter blandt apostlene i Jerusalem i forventning om Helligånden (ApG 1,14). Han bliver en central leder i menigheden i Jerusalem (ApG 12,17) og overtager tilsyneladende Peters rolle som de Jestrøendes leder i byen. Han spiller en central rolle ved apostelmødet (ApG 15) og dør i Jerusalem i år 62 e.Kr.
- 5 Douglas J. Moo, *The Letter of James*, The Pillar New Testament Commentary (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2000), 10.

INDLEDNING

For det første er der nogle sproglige ligheder mellem Jakobs Brev og ordvalget i den tale, som Jakob holdt ved apostelmødet i Jerusalem (ApG 15,13-21), samt det brev, som efterfølgende blev sendt til hedningemenighederne. Dette kan dog skyldes fælles baggrund i LXX.⁶

For det andet reflekterer menighedens situation den tid, hvori Jakob som leder af menigheden i Jerusalem ville skrive. Læserne ser ud til at være jødekristerne, som lever uden for deres hjemland i diasporaen. De er økonomisk pressede og udsættes for en form for modstand fra velstående godsejere. Det svarer til, at Mellemøsten i midten af det første århundrede var hjem søgt af økonomisk tilbagegang, som blandt andet indebar, at velhavere opkøbte fattige bønders jord. Jakob er i NT kendt for at koncentrere sit virke om de Jesustroende jøder. Vi hører endvidere i ApG 11,19, at menigheden i Jerusalem på grund af forfølgelse blev spredt til områder uden for landet, blandt andet Fønikien, Syrien og Cypern. Det er nærliggende at se brevet som en opmuntrende og vejledende hilsen fra de jødekristerne leder i Jerusalem til de landflygtige medlemmer. Jakobs Brev kan således forstås som pastoral vejledning til de jødekristerne menigheder i området uden for Jerusalem og Israels land fra ham, som de naturligt oplevede som deres åndelige leder.

For det tredje svarer det relativt enkle teologiske sprog til det tidlige jødekristerne miljø, som Jakob, Herrens bror, er forbundet med. Brevet er kristent (fx 1,18.21; 2,1.7; 5,7) og har som sin forudsætning bekendelsen til Jesus som Herren og Kristus (1,1), men en stor del af indholdet og ordvalget går ikke ud over det, som vi kan finde i GT og samtidens jødedom. Brevets gammeltestamentlige og jødiske farve passer meget godt med, hvad vi vil forvente af lederen Jakobs skrivelser fra Jerusalem til de jødekristerne menigheder i diasporaen.

For det fjerde skriver forfatteren til menigheden med en autoritet, som svarer til den rolle, Jakob havde i modermenigheden i fællesskab med apostlene (Gal 1,19). Udtrykket *Guds og Herren Jesu Kristi tjener* minder om den selvpræsentation, vi finder i andre apostolske breve (fx

6 Se eksempler hos Moo, *Letter of James*, 10, og Luke Timothy Johnson, *The Letter of James. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible (New York, NY: Doubleday), 118.

Rom 1,1. Fil 1,1. Tit 1,1. 2 Pet 1,1). Hertil kommer, at forfatteren til Judas' brev præsenterer sig som Jakobs bror (Jud 1) og dermed understreger, at Jakob både var kendt og en anerkendt autoritet for dette brevets modtagere. Selvom Jakob altså ikke hørte til blandt de tolv, blev han en del af kredsen omkring apostlene. Han var tydeligvis for læserne en kendt skikkelse og anerkendt autoritet, der ikke behøver at præsentere sig selv nærmere. Denne autoritet svarer til indtrykket ved læsning af brevet.

Skal vi derfor finde svaret på, hvem forfatteren er inden for brevet egen kontekst og det øvrige NT's ramme, er den oplagte kandidat Jakob, Herrens bror. Det betyder, at han var bror til Jesus af Nazaret og voksede op sammen med Jesus i Josef og Marias hjem i den lille by i Galilæa. Men denne familiære tilknytning til Jesus er tilsyneladende uden betydning for Jakobs tjeneste og rolle over for menigheden. I hvert fald bedømt ud fra hans egen tavshed om forholdet.

Oldkirkens vidnesbyrd

De oldkirkelige direkte vidnesbyrd om forfatteren til Jakobs Brev er relativt få. Clemens af Alexandria (ca. 150-ca. 215 e.Kr) skrev en kommentar til Jakobs Brev, som desværre er gået tabt, men oplysningen vidner om brevet tidlige status.⁷ Det ældste direkte vidnesbyrd om brevet forfatter uden for NT er Origenes fra Alexandria (ca. 184- ca. 253 e.Kr). I sin kommentar til Johannesevangeliet tilskriver han brevet »apostlen« Jakob, og i en kommentar til Salme 30,6 citerer han det som »Herrens bror«.⁸

Euseb (ca. 260-ca 340 e.Kr) omtaler i sin kirkehistorie brevet i et større afsnit om Jakob, Herrens brors martyrium: »Det er, hvad der fortælles om Jakob. Det første af de såkaldte katolske breve siges at være skrevet af ham, men man bør vide, at det betragtes som uægte, da ikke mange af de gamle har omtalt det lige så lidt som det, der kaldes Judas' brev, som også er et af de syv såkaldte katolske breve. Dog ved vi, at også de er i brug sammen med de andre i et stort antal menigheder.«⁹ Efter optagel-

7 Euseb VI 14.1.

8 *Commentarium in Epistulam af Romanos* IV, 8. Se Johnson, *Letter of James*, 93.

9 Euseb II,23.25. Jakobs Brev mangler også i Muratoris kanon fra ca. 180 e.Kr.

INDLEDNING

sen i NT's kanon i midten af det fjerde århundrede er den almindelige antagelse, at brevets forfatter er identisk med Herrens bror.

Den direkte bevidnelse i oldkirken af Jesu bror Jakob som forfatter til brevet er dermed ret svag og til dels kritisk i de første par århundreder efter NT's tilblivelse. Der har dog ikke været andre væsentlige kandidater, så det handler sandsynligvis ikke så meget om en afvisning af Jakobs forfatterskab, men om en manglende opmærksomhed på brevet i store dele af kristenheden. Tilsyneladende har det kun været kendt i en mindre del af kirken i det første og andet århundrede.

Indvendinger mod det traditionelle syn

Der har været rejst flere indvendinger mod, at Jakob, Herrens bror, er forfatter til brevet. Det drejer sig især om de fire nedenstående.

1. Hvis forfatteren virkelig var Jesu bror, ville han have skrevet det i præsentationen af sig selv eller i det mindste have nævnt det et sted i brevet.¹⁰ Vi måtte også forvente, at han havde omtalt sit møde med den opstandne (jf. 1 Kor 15,7). Til dette er at sige, at argumenter ud fra tavshed (argumenta e silentio) generelt er svage, for der er så meget, som ikke bliver sagt, men som alligevel er gældende. Jakobs rolle i den tidlige menighed, som vi finder den beskrevet i ApG, Gal og 1 Kor, begrundes ingen steder i hans biologiske forhold til Jesus. Omtalen af ham som »Herrens bror« (Gal 1,19) bruges kun til at skille ham ud fra andre Jakob'er. Jakob var som nævnt et meget almindeligt drengenavn blandt jøder på den tid. Jesus understreger ved en lejlighed selv, at hans åndelige familie er defineret ud fra, hvordan man forholder sig til hans ord og ikke ud fra den biologiske forbindelse (Mark 3,31-34). Det er derfor ikke underligt, at Jakob ikke præsenterer sig som Jesu bror i familiær henseende, men derimod ud fra sin åndelige relation til ham, nemlig »Guds og Herren Jesu Kristi tjener« (1,1). Argumentet kan også vendes om, idet man kunne forvente af en pseudonym forfatter, at han over for læseren havde behov for at fremhæve, at det netop var Jakob, Herrens bror, som havde skrevet brevet. Men det er også

10 W.G. Kümmel, *Introduction to the New Testament* (London: SCM Press, 1991), 413.

et argumentum e silencio, bare fra modsat side, og bør derfor ikke tillægges væsentlig betydning.

At han heller ikke nævner sit møde med Jesus efter opstandelsen er ikke mere underligt, end at Paulus heller ikke i alle sine breve fortæller om oplevelsen ved Damaskus. Når formidlingen kræver en omtale som i 1 Kor 15, omtales mødet med den opstandne, men når det ikke er relevant, omtales det ikke. Således også i Jakobs tilfælde.

2. Jakobs Brev er skrevet på et så avanceret græsk, at en jøde fra Galilæa næppe ville være i stand til at være forfatteren. Derfor mener mange, at brevet ikke kan være skrevet af Jakob, Herrens bror, som er vokset op i den lille jødiske provinslandsby Nazaret.¹¹ Man ville heller ikke forvente, at GT bliver citeret fra LXX, som tilfældet er i Jakobs Brev.

Nogle forskere forholder sig til denne udfordring ved at forstå Jakob som ophavsmand til brevet, men med en mere eller mindre sprogligt fri sekretær og oversætter, som har skrevet den græske tekst på Jakobs foranledning.¹² En anden mulighed er, at Jakob først skrev på aramæisk, og at brevet senere er blevet oversat til græsk.¹³

Det er dog ikke sikkert, at græskkundskaberne var så ringe i Palæstina på NT's tid. Helleniseringen af området havde stået på i over 300 år,¹⁴ og et af de vigtigste kendetegn på det var udbredelsen af det græske sprog. Dette var også tilfældet i Galilæa, blandt andet i hellenistisk inspirerede jødiske byer som Sephoris og Tiberias samt de ti græske kulturbyer i Dekapolis. Der er endvidere en omfattende jø-

- 11 Holger Mosbech, *Nytestamentlig isagogik*, bd. I-III (København: Gyldendal, 1946-1949), 583-584; Kümmel, *Introduction*, 412-413.
- 12 Allerede Hieronymus (ca. 347-ca. 420) forestillede sig, at brevet er »samlet af en anden i hans navn« (*De Viris Illustribus* 2. Se Johnson, *Letter of James*, 11).
- 13 F.F. Bruce overvejer, om der er tale om en oversættelse fra aramæisk i den græsktalende menighed i Jerusalem efter Hadrians ændring af byen til Ailia Capitolina. (*Peter, Stephen, James and John. Studies in Early Non-Pauline Christianity* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1980), 113). Et aramæisk udgangspunkt kunne forklare den ringe udbredelse i den græsktalende del af kirken. Der er dog ingen vidnesbyrd om et sådant aramæisk forlæg, så argumentet har kun ringe vægt.
- 14 Makkabæerbøgerne vidner om den udbredte hellenisering i Israels land i århundrederne op mod Kristi fødsel.

INDLEDNING

disk religiøs litteratur affattet i landet i denne periode, som er i kontakt med græsk sprog og kultur. Selv Bar Kochbar skrev breve på græsk under den anden jødiske opstand (132-135 e.Kr). I Jerusalem har den jødiske menighed været tosproget fra begyndelsen, som det kommer til udtryk i konflikten mellem de græsktalende og hebraisktalende medlemmer allerede i ApG 6.

En sammenligning af græske udtryk i ApG 15,13-29, hvor Jakob spiller en afgørende rolle, med Jakobs Brev viser som nævnt en række ligheder, inklusive et par steder med fælles brug af den græske oversættelse af GT.¹⁵

Det sproglige argument mod Jakobs forfatterskab er således ikke så stærkt, som det umiddelbart kunne lyde. Jakob, Herrens bror, kunne sandsynligvis græsk på et niveau, som gav ham mulighed for at kommunikere med den græsktalende del af menigheden, svarende til det, vi møder i brevet. Det er derfor heller ikke usandsynligt, at han har citeret GT fra LXX over for de græsktalende troende, der levede uden for Israels land.

3. Brevet mangler formaninger til at følge jødisk praksis med overholdelse af moseloven, for eksempel de jødiske renhedsforskrifter. Det passer ikke med billedet af Jakob som en lovtro jødekristen, der lagde vægt på overholdelsen af moseloven.¹⁶ Udtrykket »frihedens fuldkomne lov« (1,25) og »frihedens lov« (2,12) er ikke forventeligt i den lovtro jødedom, som man forbinder med Jakob. Spørgsmålet er dog, om dette ikke er en karikatur af den jødekristne Jakob.

Selvom Jakob var leder for de Jesustroende jøder i Jerusalem, har han tydeligvis distance til gruppen af tidligere farisæere, som er kommet til tro på Jesus som Messias, men som stiller krav om fortsat overholdelse af moseloven også for hedninger (ApG 15,5.13ff; 21,18-22). Kun Gal 2,12, hvor vi hører om denne type jødekristne, der kommer »fra Jakob« til den nye menighed i Antiokia, kan give anledning til at overveje, om Jakob selv skulle repræsentere den lovtro jødekristne udfordring, som omtales i Apostlenes Gerninger. Men udtrykket

15 For eksempler, se Johnson, *Letter of James*, 118.

16 Mosbech, *Isagogik*, 583; Kümmel, *Introduction*, 413.

»nogle fra Jakob« (Gal 2,12) behøver ikke betyde, at de er sendt med et budskab fra Jakob til menigheden i Antiokia, men blot, at de hører til i modermenigheden i Jerusalem. At Jakobsbrevet trækker på jødisk visdomstradition, men ikke er optaget af moselovens rituelle forskrifter, er derfor ikke en afgørende indvending mod Jakob som forfatter.

4. Brevet har en svag bevidnelse i den kirkelige tradition, hvor blandt andet Euseb betvivler Jakobs forfatterskab.¹⁷ Selv om Jakobsbrevet ender med at blive en del af NT's kanon og anerkendes af både Athanasius i østkirken og Augustin og Hieronymus i vestkirken, er den tidlige bevidnelse svag, og der stod debat om brevets ægthed, da Euseb skrev sin kirkehistorie ca. 325 e.Kr. En forklaring på dette kan være, at den jødekristne modermenighed i Jerusalem mistede sin betydning i den store internationale kirke, som blev mere og mere domineret af hedningekristne. Denne vigende betydning begyndte sandsynligvis allerede med Jerusalems fald i 70 e.Kr og nederlaget i Bar Kochbar-opstanden (132-135 e.Kr), som førte til udvisning af alle jøder fra byen. Hvis brevet samtidig først og fremmest har cirkuleret i lokale Jesustroende jødiske fællesskaber nord for Israel, kan det være forklaringen på, at det tilsyneladende ikke har været kendt i større dele af kirken. Den ringe udbredelse kan også have betydet, at det blev mødt med skepsis, når det i det fjerde århundrede blev bragt i spil til en plads i kanon.

De anførte argumenter mod Jakob, Herrens bror, som forfatter gør hver især opmærksom på relevante indvendinger. De har dog hverken hver for sig eller samlet tilstrækkelig vægt til, at der er grund til at forlade det traditionelle syn. Jeg mener således, at der er god grund til at fastholde Jakob, Herrens bror, som forfatter til brevet. Om han har haft hjælp af en græskkyndig sekretær er et ubesvaret spørgsmål, som dog ikke har betydning for konklusionen vedrørende forfatterskabet.

Er Jakob et pseudonym?

Hvis Jakob, Herrens bror, ikke er forfatter til brevet, som kritikerne af det traditionelle syn hævder, hvem er Jakob så? Udover at han kan være en

17 Mosbech, *Isagogik*, 581-83; Kümmel, *Introduction*, 413.

INDLEDNING

helt ukendt kristen mand ved navn Jakob, som vi intet kender til, er det almindeligste svar, at navnet ganske vist henviser til Herrens bror, men at det er et pseudonym.¹⁸ Angivelsen af Jakob som forfatter skal give brevet autoritet, men i virkeligheden er det skrevet af en anden person, som er ukendt for både de første modtagere og alle senere læsere. Henvisningen til Jakob, Herrens bror, skal give brevet den autoritet, som den virkelige forfatter ikke selv havde hos modtagerne. Der er eksempler på en række kristne skrifter fra det andet og tredje århundrede, hvor forfatteren pseudonymt angives at være en af apostlene, for eksempel Petersevangeliet og Judasevangeliet. Vi kender også til pseudonyme skrifter i den antikke jødedom, hvor for eksempel Fjerde Ezras Bog og Første Enoksbog ikke er skrevet af de gammeltestamentlige personer, som de giver sig ud for at være.

Synspunktet er altså, at det virkelig er Herrens bror, der henvises til som forfatter til brevet,¹⁹ men at det på grund af de oven for nævnte indvendinger ikke kan være ham, der har skrevet det. Det rejser spørgsmålet om sandsynligheden for, at Jakob er et pseudonym.

Det væsentligste argument mod at opfatte Jakob som et pseudonym er, at præsentationen er enkel og ligefrem og forudsætter, at modtagerne af brevet ikke er i tvivl om, hvilken Jakob der skriver. Brevet mangler endvidere de almindelige karakteristika på pseudonyme skrifter fra den efterapostolske tid, for eksempel en opdigtet udfoldelse af forfatterens identitet og autoritet.²⁰ Den oplagte henvisning til forfatteren som Jesu bror er således fuldstændig fraværende. Endvidere findes pseudonymitet tilsyneladende primært i forbindelse med evangelieskrifter og apokalypser og næsten aldrig i forbindelse med breve i kirkens første århundreder.²¹ Der er således ikke afgørende grunde til at opfatte Jakob som et pseudonym.

18 Mosbech, *Isagogik*, 584; Kümmel, *Introduction*, 413.

19 Martha Byskov, *Jakobsbrevet fortolket* (København: Det Danske Bibelselskab, 1987), 12.

20 Johnson, *Letter of James*, 118.

21 Carson, Moo og Morris, *Introduction*, 367-368.

Paulus og Jakob

Det har siden Luther været almindeligt at læse Jakobs Brev ud fra en tilsyneladende konflikt mellem Jakobs betoning af gerningernes nødvendighed og Paulus' betoning af retfærdiggørelse af tro uden lovgerninger. Men dette perspektiv kan låse vores læsning af Jakob, så at en tilsyneladende konflikt i forhold til 12 vers sætter fortegnet for læsningen af samtlige 107 vers i brevet. Det kan derfor være hensigtsmæssigt kort at ridse forholdet mellem Jakob og Paulus op ud fra NT's samlede præsentation af relationen.

Paulus omtaler Jakob i 1 Kor 15,7 som øjenvidne til Jesu opstandelse: Han er ikke blandt de tolv, men indgår i gruppen af vigtige vidner sammen med den gruppe, der kaldes »alle apostlene«. Paulus fremhæver Jakob som et af opstandelsens kronvidner. Tidligere i samme brev er Jakob inkluderet, når Paulus taler om »Herrens brødre« (1 Kor 9,5), som rejser omkring i menighederne og har deres koner med. Herrens brødre, inklusive Jakob, er en gruppe med en offentlig tjeneste i den tidlige menighed, som Paulus fuldt ud anerkender.

I Galaterbrevet fortæller Paulus, at han tre år efter sin omvendelse kom til Jerusalem og opsøgte apostlene (Gal 1,18-19). Han mødte ved den lejlighed Simon Peter og Herrens bror Jakob i Jerusalem. Da Paulus senere kommer tilbage til Jerusalem, omtaler han Jakob som en af »de ansete« (Gal 2,6) og »en søjle« sammen med Peter og Johannes (Gal 2,9). Ved denne lejlighed godkender Peter, Johannes og Jakob Paulus' tjeneste blandt hedninger og deres arbejdsfordeling. Paulus anerkender også dem, inklusive Jakob, skønt han dybest set kun er forpligtet over for Gud. Paulus oplevede støtte fra de ledende i Jerusalem, inklusive Jakob, i opgøret med »falske brødre«, der krævede omskærelse af hedningerne (Gal 2,5-6).

I samme kapitel i Galaterbrevet fortæller Paulus, at »nogle fra Jakob« kom til Antiokia, hvilket fik Peter til at bryde bordfællesskabet med hedningekristne (Gal 2,11-14). Hvem var disse personer? Hvad var deres relation til Jakob? Og hvad betyder det for Paulus' forhold til Jakob? Paulus giver ikke Jakob skylden for problemerne i Antiokia. Ingen steder i Paulus' breve eller i Apostlenes Gerninger giver han udtryk for, at Jakob er hans fjende og teologiske modstander. Han bevarer tværtimod

INDLEDNING

en stor loyalitet mod menigheden i Jerusalem, selvom nogle af dem er skeptiske over for ham, jævnfør pengegaven fra hedningemenighederne, som Paulus frygtede ikke ville blive godt modtaget af alle (Rom 15,30-31). Ved apostelmødet i ApG 15 tages der eksplicit afstand fra dem, som er kommet fra Jerusalem til Antiokia og har krævet omskærelse af de Jesustroende hedninger: »Vi har hørt, at der er kommet nogle fra os, som har forvirret jer og foruroliget jer med deres ord; men vi har ikke givet dem noget påbud« (ApG 15,24).

Apostlenes Gerninger giver heller ikke indtryk af nogen konflikt mellem Jakob og Paulus. Ved apostelmødet deler Jakob det minimalistiske syn med hensyn til hedningernes overholdelse af loven, herunder bordfællesskab! (ApG 15,12-29). Jakob er ikke opponent til Paulus, men en mediator mellem ham og hans modstandere og dermed tilsyneladende også en, som »de troende af farisæernes parti« havde tillid til (ApG 15,5).

Paulus mødes igen med Jakob ved afslutningen af tredje missionsrejse med overdragelse af penge fra hedningemenighederne. Jakob udtrykker glæde og anerkendelse af Paulus' missionsindsats, men på grund af nidkære troende med farisæisk baggrund opfordres Paulus af Jakob og de ældste til at vise sin jødiskhed ved at betale for et offer i templet. Jakob og de ældste bebrejder ikke Paulus noget, men giver et taktisk råd (ApG 21,18-25).²²

Derfor bør Jakobsbrevet ikke læses ud fra en forestilling om en underliggende konflikt mellem Jakob og Paulus. Perspektiv og betoning er forskellig, men de befinder sig inden for samme kirke og i en gensidig anerkendelse. Det frisætter Jakobsbrevet til at blive læst i sin egen ret og på sine egne præmisser.²³

22 »The Jerusalem church is seen as in fundamental agreement with Paul, and James is seen as fundamentally an ally of Paul« (Johnson, *The Letter of James*, 112).

23 Spørgsmålet om Jakobs og Paulus' forståelse af retfærdiggørelse af tro med eller uden gerninger tages op i kommentaren til 2,14-26, side [krydshenvisning].